

ASPECTE PRIVIND UNELE LUCRĂRI EDILITARE ÎN PITEȘTI, 1928-1938

VALENTIN MOTREANU*

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în Pitești s-au făcut pași importanți și pe linie edilitar-urbanistică. Din această perioadă datează planul general de aliniere și parcelare a orașului, planul de sistematizare al acestei localități întocmit de ing. V. H. Schmidt și planul de alimentare cu apă. În perioada interbelică aceste lucrări edilitare s-au intensificat, instituția primăriei dovedindu-și rolul său de conducător și organizator al unui organism viu care este orașul.

În anul 1928 starea cimitirului ortodox Sf. Gheorghe era jalnică. Din cauza „dispozițiunii straturilor pământului“, aproape permanent mormintele erau pline de apă, iar trei părți din an, de când începea toamna și până în vară, comunicarea „de la mormânt la mormânt era o nenorocire”¹. Era atât de multă apă și mocirlă, încât aceasta trecea peste încălțăminte la veniți la mormintele rudelor sau ale prietenilor.

Pentru a se realiza lucrările de canalizare și drenare a cimitirului era nevoie și de cetățenii orașului Pitești, să contribuie fiecare cu o anumită sumă de bani, bugetul primăriei fiind mic, deși de la an la an se alocau din ce în ce mai multe fonduri pentru canalizare.

Toate sumele strânse urmau a fi depuse la Banca Populară S.A. și de aici erau ridicate de Comitetul de Conducere, format din Gr. T. Coandă, directorul băncii, I. Mirescu, casierul comitetului, farmacistul N. Bobancu și alții. Imediat după formarea comitetului, d-l Grigore T. Coandă a donat 60.000 de lei (10.000 de lei el, 50.000 de lei banca), d-l Bobancu a donat 5.000 de lei². Aceasta acțiune era considerată ca o datorie obligatorie a cetățenilor și care nu mai putea întârzia, acest lăcaș sfânt de odihnă al tuturor, trebuia transformat prin lucrări de drenaje și canale într-un loc frumos.

Rezultatele acestei acțiuni nu au fost tocmai cele așteptate. Astfel, în anul 1930, primarul comunei urbane Pitești, C. I. Rătescu, spunea într-o ședință a Consiliului Comunal că „pentru facerea canalului, zis Coculeasa, de lângă cimitirul orașului, este necesar contractarea unui împrumut de către primărie, căci cu resursele bugetare existente și cu banii care s-au strâns de la cetățeni, nu se pot efectua aceste lucrări”³.

* Muzeul Județean Argeș, Pitești.

¹ D.J.N.A.-Argeș, fond Primăria Pitești, dosar nr. 26/1928, f. 10.

² *Ibidem*.

³ *Idem*, dosar nr. 57/1930, f. 3.

Tot în anul 1928 era necesară și canalizarea străzii Babic. Licitația pentru darea în antrepriză a canalizării s-a ținut în ziua de 4 septembrie 1928⁴. S-a semnat un contract între Primăria Comunei Urbane Pitești, prin primarul M.V. Popescu și d-l Bretto Domenico, antreprenor din Pitești, prin care acesta lua în antrepriză canalizarea acestei străzi. Lucrarea se ridica la suma de 80.000 de lei și urma să fie executată după următorul deviz⁵:

„1. canal de beton de 25 cm, furnizat și montat cu mortar de ciment, conform indicațiunii serviciului tehnic comunal: 80 m;

2. săpătura, proptirea pereților, sleirea apei, umplutura, transportul pământului, desfacerea și refacerea suprafeței și măsurile de siguranță de o adâncime de 3-5 m: 80 m;

3. cămin de inspecție de cărămidă presată cu mortar de ciment, fundații de beton de ciment 1:3:6, executat după plan la fel ca cele pentru canalizarea orașului, cu așezarea treptelor de fontă și capace de fontă, furnizate de primărie: două bucăți;

4. săpătura și spargerea canalului din strada Șerban Vodă, pentru cămine de inspecție, cu racordarea cu canalul nou, conform indicațiunii Serviciului Tehnic Comunal;

5. se alocau fonduri pentru lucrări neprevăzute și pentru fierărie necesară;

6. pentru fiecare zi de întârziere, primăria îi va aplica antreprizei, o amendă de 200 de lei“.

La începutul anului 1930 primăria trăgea un semnal de alarmă asupra unor probleme care trebuiau rezolvate urgent⁶:

Canalizarea

„Orașul are nevoie urgentă de anumite canaluri mari, fără de care este expus la inundații, stricări ale unor străzi și inundații ale caselor cetățenilor. Faptul este adeverit de mai mult timp, însă cu ocazia ploilor recente, s-a constatat că pericolul s-a apropiat. Un canal mare ar permite canalizarea și pavarea multor străzi, care așteaptă din această cauză, neavând nivelul necesar. Ca o consecință suferă și cetățenii care plătesc taxa de canal, fără a-l avea.

Era vorba de canalul Coculeasa, din lipsa căruia toata partea aceea a orașului suferea de inundații în fiecare sezon de ploi, fiind necesar să intervenim de fiecare dată cu pompe pentru a scoate apa din curțile și casele oamenilor după strada Colonel Chicoș. Și strada Exercițiu se inundă, apa năvălind de-alungul și prin curmezișul străzii, iar pe stradele din deal ce dau în această strada ca: cea de pe lângă cimitirul Sf. Gheorghe și cea de pe lângă d-l Lungianu, se formase un adevărat râu, aducând stricăciuni stradelor ce acum trebuie să le reparăm. Fără acest canal nu mai putem să aducem nici o îmbunătățire a străzilor din acel cartier, căci apele le distruge.

Aceeași importanță o are și canalizarea gârlei Trivalea, care în sezon de ploi aduce mari pagube cetățenilor din acea parte, în restul timpului fiind un focar de infecție, căci nefiind canalizată se aruncă și se depozitează toate murdăriile.

⁴ Idem, dosar nr. 37/1928-1929, f. 21.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Idem, dosar nr. 57/1930, f. 1-3.

Alt canal, cu altă mare utilitate și tot așa de urgent este canalul colector «Misles», care odată făcut, s-ar permite canalizarea străzilor importante ca: strada Lascăr Catargiu, Sf. Vineri, cu toate străzile din jurul lor, după care s-ar putea îmbunătăți și pavagiu cu aceste străzi“.

Alimentarea cu apă

„Nu este suficientă apă în oraș, din cauză că puțurile nu au capacitatea suficientă de a capta apa. Așadar ca o măsură urgentă este necesară facerea de noi puțuri pentru ca populația orașului să aibă apă suficientă și necesară.

Șeful Serviciului Tehnic al orașului Pitești, atrage atenția instalării de către toți cetățenii din Pitești a apometrelor, pentru că atunci fiecare proprietar poate supraveghea singur consumul de apă, ca să nu mai facă risipă de apă. Se face o risipă mare de apă de băut, pe care primăria cu multă cheltuială o pompează de la uzina de apă de la Mărăcineni. Aceasta risipă nu poate fi înfrânată decât cu instalația apometrelor“.

Tot Serviciul Tehnic aducea la cunoștință primarului comunei urbane Pitești, în anul 1931, că o lucrare care nu trebuie să sufere nici o întârziere va fi dublarea puțurilor de la captarea alimentării cu apă: „S-au făcut instalații de motoare și de pompe complete pentru 2 x 3.600 mc apă pe zi, și cu o rezervă, s-a făcut a doua conductă de refulare, adică tot pentru 2 x 3.600 mc de apă pe zi. Au rămas numai puțurile cu 3.600 mc de apă pe zi și rezervorul de apă tot cu 3.600 mc. Din cauză că nu avem puțuri pentru 2 x 3.600 mc apă pe zi, nu putem să ne folosim nici de a doua conductă, nici de motoarele și pompele complete, întrucât nu avem cantitatea de apă suficientă”⁷. Lucrarea urma să se execute în următorii ani.

În 1931 au fost achiziționate următoarele materiale necesare pentru uzina de apă⁸:

- „1. Curele de cusut de 1,20 m lungime și 7 mm lățime, de piele de calitate uscată, foarte rezistentă la tracțiune de primă calitate;
2. Garnituri de 8 mm diametru din bumbac curat împletit și grafitat, de primă calitate;
3. Cărbuni de mangal din lemn de tufă bine ars, nesfărâmat și fără de materiale străine;
4. Bumbac de calitate care este făcut din bumbac curat care rămâne de la fabricarea pânzei de bumbac și care trebuie să fie moale, fără amestec cu materiale străine și tari, în culori alb, albastru și roșu. Bumbacul ne trebuie urgent la curățitul mașinilor;
5. Mături de paie de primă calitate;
6. Vergele rotunde de bronz, de primă calitate ;
7. Oțel pentru dălți de calitate cea mai bună;
8. Tablă de aramă de 1 mm grosime, de calitate cea mai bună;
9. Diafragme pentru pompa de inundații și pentru canal, de primă calitate“.

⁷ *Ibidem*, f. 6.

⁸ *Idem*, dosar nr. 66/1931, f. 10.

Tot în 1931 s-a decis dublarea captării de apă a oraşului Piteşti, de la Gropeni. S-au făcut noi lucrări de captare a apei după proiectul lui H. W. Lindley întocmit în anul 1907. Apa, era luată „dintr-un strat aquifer existent în platoul dintre râul Argeş şi râul Doamnei, aproape de confluenţa acestor două râuri, cu secţiunea hidrogeologică indicată în planşa anexată proiectului”⁹. Captarea s-a făcut cu o serie de puţuri mici, filtrante, grupate câte trei la o conductă de aspiraţie şi câteva puţuri mai mari izolate. Apa este refulată printr-o conductă ce traversează Argeşul. Într-un rezervor de înmagazinare şi presiune de unde pleacă în reţeaua de distribuţie.

Întregul proiect a fost întocmit pentru o cantitate de apă zilnică de 7.200 mc, prevăzându-se însă executarea lui în două etape.

Prima etapă, pentru 3.600 mc pe zi s-a executat în anii 1908 şi 1909 iar exploatarea a început în anul 1910. Rămânea ca mai târziu această cantitate să fie mărită până la 7.200 mc pe zi, cât prevedea proiectul. Între timp s-a dublat instalaţia mecanică de la uzina de pompare şi s-a dublat şi conducta de refulare de la uzina de pompare până la rezervorul de apă. Ca urmare primăria propune acum să se mărească şi captările conform programului proiectului, dublând cantitatea de apă zilnică, adică ajungând la 7.200 mc apă, rămânând ca în viitor să dubleze şi rezervorul de înmagazinare şi presiune.

Consiliul Tehnic Superior, propune mărirea debitului de apă, în şedinţa din 19 iunie 1931, spunând că „că mărirea debitului este necesară, pe de o parte pentru a face faţă nevoilor actuale ale oraşului, care nu sunt satisfăcute cu situaţia din prezent, iar pe de altă parte, pentru a satisface cererea C.F.R. de a alimenta cu apă depoul de locomotive al staţiei Piteşti”¹⁰.

Pentru remedierea acestei situaţii, comuna propune să dubleze captarea cu apă după proiectul lui Lindley. În cuprinsul acestuia se spunea: „Actuala captare se compune din 24 puţuri cu diametrul interior al tubului filtrant de 200 m/m. Aceste puţuri sunt grupate câte trei şi legate la o conductă de aspiraţie. Asemenea mai există încă trei puţuri mai mari izolate cu diametrul interior al tubului filtrant de 300 m/m.

Tuburile de aspiraţie au 100 m/m la puţurile mici şi 125 m/m la cele mari. La partea superioară puţurile se termină cu un cămin de vizitare şi observaţie”.

Proiectul de sporire prevede executarea a 24 de puţuri mici, două mari şi căminelor de revizie.

La construcţia puţurilor se introduce o modificare faţă de ceea ce există şi anume: tuburile filtrante existente sunt de fier galvanizat, găurite şi îmbrăcate cu sită de aramă, pentru a împiedica nisipul să pătrundă în interior. După cum arată memoriul s-a dovedit că nu sunt durabile. În unele locuri ele fiind complet distruse, mai cu seamă acolo unde au pătruns prin terenuri argiloase care au acizi ce atacă fierul.

Pentru a evita aceste neajunsuri, noile puţuri se propun a fi executate cu sistemul „Thiem”, compuse din elemente inelare de fontă care sunt mult mai durabile şi au dispozitive pentru evitarea pătrunderii în interior a nisipului.

Costul lucrărilor de deviz era de 5.000.000 lei¹¹.

⁹ Idem, dosar nr. 33/1931-1933, f. 19.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, f. 27-32.

Mărirea capacității de pompare și transport a apei nu îmbunătățește simțitor alimentarea cu apă a populației deoarece 13 din cele 27 de puțuri forate în 1909 s-au prăbușit, astfel încât în 1931, primăria urbei Pitești contractează forarea a 25 de puțuri de mică adâncime (aripa râului Doamnei), cu diametrul de 200 mm, cu firma „Lorenz”¹². Reforarea celor 13 puțuri se contractează abia în 1938 cu firma „Rumpell”.

În primăvara anului 1932, se constata de către Serviciul Tehnic Comunal că este absolut necesar să se facă lucrări pentru prelungirea de conducte de apă în oraș precum și facerea de noi lucrări de canalizare. În ședința primăriei Comunei Urbane Pitești din 14 mai 1932¹³ s-au decis următoarele:

- „a) Prolungirea conductei din strada Matei Basarab în strada col. Chicoș;
- b) Prolungirea conductei pe bulevardul Ferdinand până în Piața d-l Cristescu;
- c) Prolungirea conductei din strada Frații Golești până la străzile C.R.R.-ului

din localitate“.

Totodată s-a hotărât și începerea unor lucrări de canalizare pe mai multe străzi din orașul Pitești.

În anul 1933 se înlocuiește pompa „Plungen” orizontală montată de firma „Wolf” în 1924, cu o pompă centrifugă cu 7 etaje, având turația de 1950 ture/min. puterea motorului, de 60 CP, înălțimea de pompare de 80 m³ apă cu un debit de 45 l/s.

La 29 mai 1934¹⁴, a avut loc ședința Comisiei Interimare a orașului Pitești, în care s-a prezentat bugetul de venituri și cheltuieli pe anul 1934-1935. În ceea ce privește lucrările de canalizare și instalarea de conducte de apă au fost prezentate următoarele lucrări cu sumele aferente¹⁵:

Lucrări de canalizare

1. Canal cu tuburi de beton, pe strada C. A. Rosetti, de la strada Tîrgul din Vale la bulevardul Elisabeta	99.000 lei;
2. Canal cu tuburi de beton, pe strada Craiovei, din strada C.A. Rosetti spre barieră	99.000 lei;
Total lucrări de canalizare	198.000 lei.

Instalări conducte de apă

1. Executarea conductei de apă pe strada Dumitru Cantemir, fostă colonel Chicoș, spre Mircea Vodă	99.920 lei;
2. Executarea conductei de apă pe strada Banu Mărăcine, de la strada C.A. Rosetti spre Tîrgul din Vale	99.920 lei;
Total lucrări de apă	199.840 lei.

Executarea acestor lucrări a și început în vara anului 1934.

În ședința Comisiei Interimare din cadrul primăriei Pitești, de la 22 mai 1932 s-a hotărât executarea următoarelor lucrări considerate urgente și necesare¹⁶:

¹² *Ibidem*, f. 43.

¹³ *Idem*, dosar nr. 25/1932, f. 16.

¹⁴ *Idem*, dosar nr. 15/1934, f. 34.

¹⁵ *Ibidem*, f. 35.

¹⁶ *Idem*, dosar nr. 25/1932, f. 35.

„Pavaje cu bolovani de râu

- drumul lângă abator spre râul Argeş	54.000 lei
- strada de pe canalul Cloşeneşti	99.000 lei
- strada Băilor	35.000 lei
- strada cimitirul Sf. Gheorghe	97.000 lei
- strada Smeurei	50.000 lei
- strada Primăverii	39.500 lei

Pavaje de asfalt

strada Principesa Maria	45.000 lei
strada Rahovei	94.800 lei
strada Smeurei	99.750 lei
strada Râurilor	96.000 lei

Pavaj cu mozaic

pavaj cu dale de mozaic în Piaţa Episcopiei	99.200 lei
---	-------	------------

Pavaje cu pietriş

strada Trivalea	40.800 lei
-----------------	-------	------------

Conducte de apă

strada Fraţii Goleşti la Şcoala Normală de băieţi (contract semnat cu d-l Bretto Domenico)	288.000 lei
--	-------	-------------

străzile C.F.R.

strada Exerciţiu, de la strada Matei Basarab la strada colonel Chicoş	99.420 lei
prelungirea Blv. Ferdinand până la piaţa general Cristescu	99.420 lei

Canal

prelungirea Blv. Ferdinand până la piaţa general Cristescu	99.000 lei
--	-------	------------

Pavaj cu piatră cubică pe strada Plevnei	432.000 lei“
---	-------	--------------

În luna octombrie a anului 1933, regele Carol al II-lea şi-a anunţat o vizită în oraşul Piteşti, astfel că la 5 august 1933 şeful Serviciului Tehnic din cadrul Primăriei Piteşti aducea la cunoştinţa primarului următoarele: „pentru reparaţiunile de pavaje de piatră cioplită şi trotuare de dale de bazalt, pe diferite străzi din oraşul Piteşti, în vederea vizitei M. S. Regelui Carol al II-lea este necesar a se angaja o echipă de lucrători specialişti pe timp de două luni sau două echipe pe timp de o lună. O echipă

va fi formată din pavagii de specialitate, plătiți cu cca. 120 de lei pe zi și doi ajutori de pavagii, plătiți cu cca. 60 de lei pe zi”¹⁷.

În ședința Consiliului Comunal de la 16 august 1933 a fost prezentat raportul Serviciului Tehnic al Comunei cu nr. 1766/1933¹⁸ cu un deviz în suma de lei 62.000, pentru executarea unui trotuar de asfalt pe strada Griviței din oraș, de la terminarea trotuarului de asfalt existent până în strada I. C. Brătianu. Consiliul a aprobat executarea acestei lucrări, iar plata urma a se face din creditul extraordinar deschis pentru primirea „M. S. Regelui Carol al II-lea“, credit aprobat în ședința din 13 iulie 1933¹⁹.

În anul 1936 are loc un nou incendiu la uzina de apă de la Mărăcineni, însă de mai mici proporții față de anul 1920. În anul 1937 se înlocuiesc primele două motoare, ca urmare a deteriorării lor în incendiul care a avut loc la uzina de apă în 1936.

Primăria Comunei Urbane Pitești urma să procedeze la stabilirea ordinii consumației de apă și la înfrânarea risipei de apă, prin înființarea de contori, atât în rețeaua publică cât și în cea particulară, fără de care orice sporire a cantității de apă nu ar putea aduce o ameliorare a situației. Populația Comunei Urbane Pitești fiind de circa 20.000 de locuitori, cu 3.600 mc de apă pe zi cât era acum, dacă ar fi fost regulă în consumație, s-ar fi putut da 1.000 mc apă C.F.R.-ului și ar mai rămâne 130 de litri de apă pe cap de locuitor, ceea ce ar fi fost suficient. Prin dublare însă, se rezerva orașului 7.200 mc de apă pe zi, ceea ce ar fi însemnat 310 litri de apă pe cap de locuitor. Însă dacă se continua a se face risipă de apă, în câțiva ani nici această cantitate nu ar fi fost suficientă, de aceea instalarea contorilor de apă era o măsură necesară. Aceasta se va realiza în anii următori în aproape toate locuințele oamenilor, precum și în instituțiile de stat sau particulare.

La 16 aprilie 1936²⁰, Primăria Comunei Urbane Pitești a supus aprobării Onor Consiliului Comunal, lucrările edilitare care urmau a se executa în vara aceluiași an, precum și în anul următor. Era vorba de lucrări de pavaje de asfalt: trotuare de asfalt pe strada Gr. Poetaș/Viilor, pe strada Sfânta Vineri spre ștrand, pe strada Cuza Vodă, pe strada Târgul din Vale spre Obor, precum și pe strada Banu Mărăcine, refacerea și repararea pavajului de asfalt, partea carosabilă și trotuare pe bulevardul Elisabeta, pe strada Șerban Vodă, pe bulevardul Carol și D-na Bălașa²¹.

Între anii 1937-1938 s-au executat lucrări de canalizare și la cazarma Regimentului nr. 4 Dorobanți Argeș. Canalizarea proiectată pentru această cazarmă va costa conform devizului 400.000 de lei din care canalul propriu zis va costa 262.000 de lei, iar construcțiile speciale cum ar fi gurile de scurgere și racordările, vor costa 138.000 de lei²².

În perioada 1928-1938 se extind corespunzător și rețelele de distribuție. În anul 1938, cu Decizia nr. 9824/5 septembrie 1938²³, pentru a îmbunătăți calitatea prestațiilor de apă, canal, salubritate, băi comunale, ridicarea gunoaielor, energie

¹⁷ Idem, dosar nr. 29/1933-1934, f. 28.

¹⁸ *Ibidem*, f. 33.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Idem, dosar nr. 77/1936, f.1.

²¹ *Ibidem*, f. 2.

²² Idem, dosar nr. 9/1937-1938, f. 136.

²³ Idem, dosar nr. 19/1938, f. 23.

electrică și gaze, Primăria urbei Pitești înființează „Întreprinderile Comunale Pitești”, având ca for tutelar Direcția Generală a Exploatărilor Comunale din cadrul Ministerului de Interne.

Întreprinderile Comunale Pitești, prin serviciul de alimentare cu apă, în conformitate cu prevederile art. 2 din Legea pentru Organizarea Exploatărilor Comunale, cu drept exclusiv produce, distribuie, vinde, transportă apă potabilă prin conductele de distribuție a apei până la proprietățile abonate la alimentarea cu apă. De asemenea canalizările cu transportul apelor menajere sunt un drept exclusiv al Întreprinderilor Comunale. Ele produc, transportă, distribuie apa potabilă, de asemenea colectează și transportă apele superficiale de ploi și cele menajere în limita capacității lor tehnice de a satisface aceste servicii. Totodată ele execută toate lucrările pentru alimentarea cu apă și pentru canalizare, în străzi, piețe, terenuri publice, etc.

Acestea sunt câteva din lucrările edilitare efectuate de Primăria comunei urbane Pitești, în deceniul 1928-1938, lucrări care vor continua și cu mai mare amploare după cel de Al Doilea Război Mondial.

ASPECTS REGARDING SOME UTILITY WORKS IN PITEȘTI, 1928-1938

Abstract

In the paper some aspects of a few works of public utility effectuated in Pitești during the decade 1928-1938 are presented. There are some ideas which were applied in that period: the general plan of alignment and parceling of the town, the systematization plan of the town, the plan for the water supplying. In the same period the Town Hall had to solve some problems such as: the sewerage and draining works at the Saint George Orthodox cemetery, the sewerage and the supplying of drinking water for the citizens and institutions, the metaling of some streets and sidewalks.

These are but a few of the public utility works effectuated by the Urban Commune Pitești in the mentioned period.